

Middelburg en zijn rederijkers 1366-1684

Versie april 2026

De kroniek begint op pagina 6 met het jaar 1364.

De oudste vermelding van rederijkers is te vinden op pagina 10: 1480.

Alle bekende gegevens aangaande de toneelcultuur zijn in het onderstaande overzicht opgenomen. Aanvullingen en verbeteringen zijn van harte welkom.

ARA	Algemeen Rijksarchief
GA	Gemeentearchief
HUA	Het Utrechts Archief
KZGW	Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen
n.s.	Nieuwe Stijl = de jaartijl van Utrecht (onze jaartelling ten opzichte van de paastijl die met Pasen het nieuwe jaar start)
RGP	Rijks Geschiedkundige Publicatiën
UBG	Universiteitsbibliotheek Groningen
ZA	Zeeuws Archief te Middelburg
ZB	Zeeuwse Bibliotheek te Middelburg

Een belangrijke bron wordt gevormd door de aantekeningen van Kesteloo:

Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg I, 1365-1449', in: *Archief* (1881).
1 jan. 1881 | Archief | pp. 171-330.

[Vijfde deel, Tweede stuk: I. De stadsrekeningen van Middelburg van 1365-1449](#)

Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg II, 1450-1499', in: *Archief* (1888).
1 jan. 1881 | Archief | pagina 43-172.

[Zesde deel, Eerste stuk: II. De stadstrekeningen van Middelburg \(II\) van 1450-1499](#)

Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg III, 1500-1549', in: *Archief* (1888).
1 jan. 1881 | Archief | pagina 257-426.

[Zesde deel, Derde stuk: I. De stadsrekeningen van Middelburg \(III\) van 1500-1549](#)

De rekeningen van de eerste helft der 16^e eeuw zijn alle aanwezig. De dagtekening is volgens de hofstijl, dat is de kerkelijke stijl ofwel de oude stijl. Om geen verwarring te veroorzaken worden de data weergegeven volgens de vermelding van Kesteloo.

Kesteloo was bekend met de volgende publicaties:

Van de stadsrekeningen van Middelburg uit 1450 en 1469 staat een overzicht met commentaren in:

- 's-Gravezande, A., 'De stadsrekeningen van Middelburg van 1450-1469', in: Janssen, H. Q. en Dale, J.H. van, *Bijdragen tot de Oudheidkunde en Geschiedenis inzonderheid van Zeeuwsch-Vlaanderen*, Derde deel, Middelburg 1858, I Verhandelingen, pp. 113-138.

- 's-Gravezande, Adrianus, *Tweede eeuw-gedachtenis der Middelburgsche Vryheid, zoo in den godsdienst als burgerstaat of historische aaneenschakeling van gebeurtenissen der stad Middelburg in Zeeland ten tyde der nederlandsche Beroerten etc.*, Middelburg 1774.

Let op

In vage omschrijvingen zoals 'de gesellen van Middelborch speelden in de ommeganghe' gaat het in de regel om muzikanten. Deze zijn in het overzicht weggelaten. Ook waar sprake is van sprooksprekers of minstrelen, gaat het waarschijnlijk evenmin om rederijkers, maar wel om voordrachtskunstenaars. Deze worden wel vermeld.

Archivalia

ZB KLUIS 1143 C3 3.1, Meertens P.J., *Collectie Meertens* (eigendom KZGW).

Oude Drukken

Dits die Excellente Chronijcke van Vlaenderen. Beghinnende van Liederick Buck den eersten forestier tot den laetsten, die door haar Vrome feyten, namaels Grauen van Vlaenderen gemaect Worden [...]. Willem Vorsterman, Antwerpen 1531.

Boxhorn, M.Z., *Chroniick van Zeelandt*, deel 1, Zacharias en Michiel Roman in De vergulde Bijbel, Middelburg 1644.

Zeelands Cronijk Almanach, Gillissen en Zoon, Middelburg 1786.

Publicaties van (deelneming door) Middelburg

Antwoort Op de Vraghe / uytghegeven by de Brabantsche Reden=ryck Camer 't Wit Lavender, Uyt Levender Ionst tot Amsterdam. (...). 't Amsterdam, Ghedruckt by Paulus van Ravesteyn. Voor Abraham Huybrechtsz. Boeckvercooper / wonende by de Oude Kerck / inden Dortsen Bybel. Anno 1613.

Const-riick Beroep ofte Antwoord / op de Kaerte uyt-gesonden bij de Hollantsche camer binnen Leyden, onder t'woortLiefd'Es 't Fondament, (...). Tot Leyden. By Jacob Janszoon Paets / woonende in de Sonneveltsteegh. Anno 1614.

Der Wit-Angieren eeren-krans: ghesproten uyt de Vlaemsche natie; door-vlochten met vele verscheyden wel-rieckende blommen ende boomen, ter eeren de maghet van reden-rijcke, Ghedruckt tot Haerlem: by Hans Passchiers van Wesbusch, 1630.

Korenaers pincxter-feest, waer op alle vrye en onvrye reeden-kamers zyn ontbooden, Leiden, gedrukt bij Johannes Kellenaer 1679.

Lo van Driel, 'Jezus en de overspelige vrouw. Een 16^e-eeuwse processiespel van de Middelburgse chirurgijns, in: *Voortgang*, jaargang 19. Stichting Neerlandistiek VU, Amsterdam / Nodus Publikationen, Münster 2000, 43-85.

Jacob Iansz Pick, *Vlissings redens lust-hof, beplant met seer schoone en bequame oeffeningen*. Vlissingen 1642.

A. Roggeveen, 't *Nederlantsche treur-spel synde de Verkrachte Belgica, vertoonende d' onheylen daer in voorgevallen; 't sedert den 25 October 1555, tot den 10 July 1584, daer aan volgende*. Middelburg: Pieter van Goetthem, 1669.

Ex. Middelburg, Zeeuwse Bibliotheek, KLUIS 1107 A21.

G.D.J. Schotel *Den boom der schriftueren van VI personagien, ghespeelt tot Middelburch in Zeelant, den eersten Augusto in 't jaer 1539*. Utrecht 1870.

Secundaire Literatuur

Beimers, J.C. 'Een verhuisde gevelsteen', *De Wete*, 15 (1986) 1, 20-23.

Blok, M.J., 'Den boom der schriftueren ghespeelt tot Middelburch in Zeelant, den eersten augusto in tjaer 1539: een studie van de theologische elementen', in: A. Wiggers e.a., *Rond de kerk in Zeeland*. Delft 1991, 94-106.

Bostoën, K., 'Dingman Beens en de kamer van Vreugdendal', *Jaarboek Oranjeboom*, 34 (1981), 134-163.

Buma, J., 'Het princezaaltje in Middelburg', in: *Mea Sponte* (1996).

Dijk, N.G.M. van, *Openbare feesten en volksvermaak in Middelburg ca. 1365-1574*. Ongepubliceerde doctoraalscriptie VU Amsterdam 1989.

Fruin, R., 'De Kroniek van Pieter Joossen. Altijt recht hout.', in: *Archief* 1909, 65-96. Ook verschenen als overdruk.

Ham, J. van, 'Over de speelmogelijkheden van een Middelburgs rederijkersspel', in: *Zeeuws Tijdschrift*, 2 (1955), 58-64.

Lambrechtsen van Ritthem, N.C., 'Beknopte geschiedenis van de Middelburgsche rethorijkamer Het Bloemken Jesse', in: *Verhandelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leyden*, eerste serie 3, 1 (1819), 119-175.

Man, M.G.A. de, 'De voormalige Middelburgsche rederijderskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk In minnen groeyende, en hare gildepenningen', in: *Jaarboek van het Kon. Ned. Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, Amsterdam 1917, IV, 1-40.

NB: Vanaf p. 28 een lijst van Middelburgse rederijders.

Meertens P.J., *Letterkundig leven in Zeeland in de zestiende en de eerste helft der zeventiende eeuw*, Amsterdam 1943.

Prims, F., 'De "Boom der Schriftuur" te Antwerpen, 1542', *Antwerpiensia*, 13 (1939), 84-91.

Digitaal

<https://resources.huylgens.knaw.nl/retroboeken/middelburg/#page=0&accessor=toc&view=homePane>

Bronnen tot de geschiedenis van Middelburg in den landsheerlijken tijd

Uitgegeven door W.S. Unger (jaar van publicatie: 1923-1931).

Deze uitgave bevat de volledige facsimileuitgave (Rijks Geschiedkundige Publicatiën GS 54, 61 en 75) en OCR-tekstbewerking van de drie delen *Bronnen tot de geschiedenis van Middelburg in den landsheerlijken tijd*. De bronnen zijn van onschatbare waarde voor het onderzoek naar Middelburg, Walcheren en Zeeland in de 13e tot en met de 16e eeuw. W.S. Unger bewerkte het omvangrijke materiaal dat binnen een decennium werd gepubliceerd. Deel I (1923) bevat de bronnen over bestuur, recht en rechtspraak, kerkelijke zaken en armenzorg, de algemene geschiedenis van de stad en de verhouding tot haar omgeving; in deel II (1926) staan de stukken ter toelichting van de ontwikkeling van de stedelijke financiën centraal; deel III (1931) ten slotte documenteert de bronnen voor de economische geschiedenis van de stad.

Dertienavond (Driekoningen) 6 januari

Palmzondag: De laatste zondag voor Pasen heet Palmpasen. Deze '**Palmzondag**' is de eerste dag van de Goede Week. Zeven dagen lang herdenken christenen dan de laatste week uit het leven van Jezus en bereiden ze zich voor op Pasen.

Heilige Kruisdag 26 juni met ommegang**Patroonheilige Sint Anna 26 juli****Onze-Vrouwe-dag 15 augustus****Onnozele Kinderen 28 december**

Kniewerk: op staande voet een dichtstuk op een opgegeven onderwerp vervaardigen. De knie diende als tafel. Ook wel 'voor de vuist dichten' genoemd.

BLAZOEN BLOEMKEN JESSE

DEVIES:	IN MINNEN GROEYENDE
PATROONHEILIGE:	SINT ANNA (FEESTDAG 26 JULI)
OUDEST VERMELDING:	1480
JONGSTE VERMELDING:	1681 (1684)
BLAZOEN:	DE BOOM VAN JESSE (1589)

1364

"Vutghegheuen den menistreylen die vor 't Sacrament ghengen," zoo leest men in de Midd. rek. van 1364; waarop uitgaven volgen aan kunstenaars, die op allerlei instrumenten, met namen genoemd, speelden, aan zangers, en aan "Gheerkyn van Soets, segghere."

Bron: 's-Gravezande, A., 'De stadsrekeningen van Middelburg van 1450-1469', in: Janssen, H. Q. en Dale, J.H. van, *Bijdragen tot de Oudheidkunde en Geschiedenis inzonderheid van Zeeuwsch-Vlaanderen*, Derde deel, Middelburg 1858, p. 118.

1366

Schoolmeester Mr. Klaas verzoekt om bescherming van de wet, want *hi woude een spil spelen*.

Bron: Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg I, 1365-1449', in: *Archief* (1881), p. 227.

1380

Op allerkinderen-dag vierden de scholieren van de grote Latijnse school feest. Zij kregen *mit haren biscop te helpe hare feeste*, 12 grooten.

NB1 Allerkinderen-dag = Onnozele Kinderen op 28 december; viering van het martelaarschap van de onschuldige jongetjes van Bethlehem onder de twee jaar, die op gezag van Herodes werden omgebracht.

NB2 Een jongen werd verkozen om de bisschop te spelen. Het was een zogenaamd omkeerfeest, een feest waarin de rollen waren omgedraaid.

NB3 De vergoeding van 12 grooten staat ook vermeld in de stadsrekening van 1399, 1403 en 1450. Vermoedelijk was dit een jaarlijks terugkerende vaste post.

Bron 01: Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg I, 1365-1449', in: *Archief* (1881), p. 226.

Bron 02: Janssen, H. Q. en Dale, J.H. van, 'Bijzonderheden in de Stads Rekening van Middelburg van 1450. Onder de Regering van Philips de 1^e gezegd de Goede; in: *Bijdragen tot de Oudheidkunde en Geschiedenis inzonderheid van Zeeuwsch-Vlaanderen*, derde deel, Middelburg 1858, p. 122.

1412

"Den 8 Maart 1412 *reden een deel gezellen achter die stede en zij speelden een spel*, waarvoor zij uit stadskas 24 grooten ontvingen."

Bron: Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg I, 1365-1449', in: *Archief* (1881), p. 227.

1414

Op 28 januari 1414 waren de schepenen aanwezig op het stadhuis om te kijken naar het spel dat men speelde voor het stadhuis.

Bron: Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg I, 1365-1449', in: *Archief* (1881), p. 227.

1429

Schoolmeester Jan Koene ontvangt in 1429 9 schellingen en 3 grooten, omdat hij met enkele gezellen een spel op de markt speelde.

Bron: Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg I, 1365-1449', in: *Archief* (1881), p. 227.

[1440]

Tijdens de blijde inkomst van Philips van Bourgondië in Brugge op 11 december 1440 waren er langs de straten van de route tal van togen (tableau vivants) opgesteld. Over een ervan is het volgende geschreven: “Item daer naer theynden sheer zeghers strate so was den boom van yesse. Te wetene een persoon liggende te bedde, *ende* huylt hem spruytende eenen groten boom vp elcken tack sittende een cleen kindekin in witte ghecleet *ende* met een crone vp thoof, *ende* Maria inden middel, soe elck dat wel verstaet, *ende* daer voren stont. Dits dye roede van yesse.”

NB Het jaartal staat tussen haken, omdat deze voorstelling niets te maken heeft met de Middelburgse rederijkers. Nicolaas Cornelis Lambrechtsen van Ritthem citeert echter in zijn geschiedenis van de Middelburgse rederijderskamer uit de *Excellente Chronijcke van Vlaenderen* vanwege de voorstelling van de Boom van Jesse. Niettemin probeert hij de lezer bladzijden lang te overtuigen dat de Middelburgse rederijders zeer waarschijnlijk de feestelijkheden in Brugge hebben bijgewoond. Feiten levert hij niet en evenmin blijkt zulks uit de beschrijvingen in de *Excellente Chronijcke*.

Bron 01: Lambrechtsen van Ritthem, N.C., ‘Beknopte Geschiedenis van de Middelburgsche Rethorijkkamer Het Bloemken Jesse’. In: *Verhandelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leyden*, derde deel, eerste stuk, Leiden 1819, p. 133.

Bron 02: *Dits die Excellente Chronijcke van Vlaenderen. Beghinnende van Liederick Buck den eersten forestier tot den laetsten, die door haar Vrome feyten, namaels Grauen van Vlaenderen gemaect Worden [...]*. Willem Vorsterman, Antwerpen 1531, folio cvij recto (107r).

1444

De heilige kruisdag (26 juni) is een van de grote jaarlijkse ommegangen in Middelburg. Er wordt drie pond betaald aan de Westmonsterkerk ter ondersteuning van de kosten *en ook om den boom van Yesse te helpen maken*.

Bron: Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg I, 1365-1449', in: *Archief* (1881), p. 215.

1445

“Toen de *gezellen van Veere alhier op de wagens speelden*, beschonk de stad hun met twee stoop rijnwijn en twee stoop rooden wijn.”

Bron: Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg I, 1365-1449', in: *Archief* (1881), p. 215.

1450

In de stadsrekeningen van Middelburg is er sprake van sprooksprekers. Zie ook 1469.

Bron 01: Lambrechtsen van Ritthem, N.C., ‘Beknopte Geschiedenis van de Middelburgsche Rethorijkkamer Het Bloemken Jesse’. In: *Verhandelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leyden*, derde deel, eerste stuk, Leiden 1819, p. 138.

1450

Item ghegheuen In hoofscheden Wouteren den zanghere van middelburch met zinen twee dochterkins, die vanden k[er]messe dach tsinter Niclaeuz[en] discant zonghen

NB Mogelijk hangt dit optreden in Biervliet samen met het verkrijgen van een pauselijk privilege in 1450 voor de Sint Nicolaaskerk in Biervliet voor een bijzondere aflaat die inkomsten moest genereren.

Bron 01: ARA Brussel, RK 32090 Stadsrekening Biervliet 1450-1451, ongefolieerd.

Bron 02: <https://encyclopedievanzeeland.nl/Biervliet>

1451

Jan van der Gouwe met zijn gezellen ontvangt 8 schellingen, omdat hij voor de processie een spel had vervaardigd en laten uitvoeren.

Bron: M.G.A. de Man, 'De voormalige Middelburgsche rederijderskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk "In minnen groeyende" en hare gildepenningen, *Jaarboek van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, Amsterdam 1917, IV, 4.

1455

“Gegeven den esbatement-spelers van Middelborch, als men onser vrouwen ommedrouch, iiij sch. vj gr.”

Bron: J. J. van der Horst, 'Kerkelijk Veere VIII' in: *Bijdragen tot de geschiedenis van het bisdom Haarlem*, dl 26 (1901), p. 195.

1464

“Eerst gegh[eu]en ende geschenct den gesellen vut middel[burch] die hier een esbatem[ent] speelden, vpten o[m]me ghanc van onser vrouwen, twee lichte guld[en] fl. iij s. viij d.”
[Stadsrekening Veere 1464]

Bron 01: ZB, Hs. 6324, *Historie van Vere 1256-1500 - Afschriften uit het archief van Veere o.a. uittreksels uit verloren gegane stadsrekeningen van 1403 en het gieten van klokken* [Jacobus Ermerins], f. 82. Eigendom KZGW.

Bron 02: ZB, KLUIS 1143 C3 3.1 (collectie Meertens, eigendom KZGW).

Bron 03: Meertens, P.J., *Letterkundig leven in Zeeland in de zestiende en de eerste helft der zeventiende eeuw*. Amsterdam 1943, p. 98.

1469

In 't jaar 1469 heeft men betaald aan 7 Sprookspreekers (of Rhetorikers). Zie ook 1450.

Bron 01: 's-Gravezande, A., 'De stadsrekeningen van Middelburg van 1450-1469', in: Janssen, H. Q. en Dale, J.H. van, *Bijdragen tot de Oudheidkunde en Geschiedenis inzonderheid van Zeeuwsch-Vlaanderen*, Derde deel, Middelburg 1858, I Verhandelingen, p. 130.

Bron 02: Lambrechtsen van Ritthem, N.C., 'Beknopte Geschiedenis van de Middelburgsche Rethorijkkamer Het Bloemken Jesse'. In: *Verhandelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leyden*, derde deel, eerste stuk, Leiden 1819, p. 138.

1478

Aan de rederijders van Veere worden 12 stoopkannen wijn geschonken.

Bron: M.G.A. de Man, 'De voormalige Middelburgsche rederijderskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk "In minnen groeyende" en hare gildepenningen, *Jaarboek van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, Amsterdam 1917, IV, 4.

1480

Kesteloo signaleert de oudste vermelding van de rederijkers in de stadsrekening van Middelburg: de loods, staande in *damerie* (de amerij), waarin de wagen van de rederijkers, de zogenaamde batementswagen, stond geparkeerd, werd overdekt gemaakt. Colijn, de koster van de Westmonsterkerk, werd door de stad betaald, omdat hij de wagen van de rederijkers had geveerd en gestoffeerd.

NB de Westmonsterkerk of Sint Maartenskerk; de Amerij is een gebouw, dat in 1514 werd afgebroken en herbouwd in de Geere. Amerij = keuring of ijk van vaten enz. (MNW), dus de betekenis zou hier kunnen zijn een gebouw waar gekeurd wordt. Of wordt armorij bedoeld?

Bron 01: Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg II, 1450-1499', *Archief* (1881), p. 105.

Bron 02: Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg III, 1500-1549', *Archief* (1881), p. 276.

1480

Er is sprake van *den toren van de Rethorike* in de stadsrekening van 1480.

NB Wat wordt bedoeld met *den toren van de Rethorike*?

Bron: Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg II, 1450-1499', *Archief* (1881), p. 105.

Zie ook Kesteloo I, p. 183 voor de aanwezige vestingstorens in de stad.

1483

In 1483 liet de stad Hulst weten, dat daar een schietspel zou gehouden worden. 'Voor de wapene van der stede,' werd aan den bode 5 s[chellingen] gepresenteerd.

NB In 1483 was er in Hulst een toneelwedstrijd annex schutterswedstrijd. 5 oktober was de eerste wedstrijddag. Middelburg werd uitgenodigd voor de schietwedstrijd, maar is niet gegaan, want de stad ontbreekt op de deelnemerslijst. Het lijkt erop dat Hulst gescheiden prijskaarten verstuurde voor de schutters en de rederijkers, want de rederijkerskaart is verstuurd namens de kamer *De Transfiguratie* en handelt uitsluitend over de toneelopvoeringen.

Bron 01: Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg II, 1450-1499', *Archief* (1881), p. 105.

Bron 02: Hulst Stadsrekeningen 109 (1483-1484), ff. 59r-60v.

Bron 03: Willems, J.F. (red.), 'Oorkonden van rederykkamers. 1. Pryskaerte van de Rederykkamer der stad Hulst: De Transfiguratie. 7 September 1483.', *Belgisch Museum*, 4 (1840), pp. 411-418.

1483

De bode van de stad Brussel met de uitnodiging voor een wedstrijd werd aangeboden "een juweel", wegende in zilver 1 ½ ons en 1 ½ engels tot 5 s[chellingen] 8 gr[oeten] de ons, dat dus 8 s[chellingen] 10 ½ gr[oeten] kostte.

NB De uitnodiging betreft een esbattementenwedstrijd in het kader van een schutterswedstrijd. Uit niets is gebleken dat Middelburg deelnam aan een van de wedstrijden.

Bron 01: Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg II, 1450-1499', *Archief* (1881), p. 105.

Bron 02: Bruaene, A.L. van, *Om beters wille. Rederijerskamers en de stedelijke cultuur in de Zuidelijke Nederlanden (1400-1650)*, 3 delen, Gent 2003-2004 (dissertatie), Band 3: bijlagen, p. 360.

1483

De gezellen van Rethorike – in vergadering met eenigen van de Wet – krijgen een vergoeding voor hun maaltijd *In den Liebaard*.

NB Zie voor de Liebaard bron 02 en 03.

Bron 01: Kesteloo, H.M., ‘De stadsrekeningen van Middelburg II, 1450-1499’, *Archief* (1881), p. 105.
 Bron 02: Kesteloo, H.M., ‘De stadsrekeningen van Middelburg III, 1500-1549’, *Archief* (1881), pp. 280-281.
 Bron 03: M.G.A. de Man, ‘De voormalige Middelburgsche rederijerskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk "In minnen groeyende" en hare gildepenningen’, *Jaarboek van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, Amsterdam 1917, IV, 4. Noot 2: het huis de Liebaard stond in de Lange Delft naast het oude vleeschhuis.

1483

De stad betaalt de vervoerskosten van de rederijerswagen rond vastenavond en om er twee wielen aan te laten maken. De wagen wordt omschreven als *batementswagen*.

Bron: Kesteloo, H.M., ‘De stadsrekeningen van Middelburg II, 1450-1499’, *Archief* (1881), p. 105.

1484

Baljuw, Burgemeester, Schepenen en Raden (B.B.S.R.) verlenen een privilege aan de rederijers van Middelburg op 9 januari 1483 (= 9 januari 1484 n.s.).

Bron 01: Kesteloo, H.M., ‘De stadsrekeningen van Middelburg II, 1450-1499’, *Archief* (1881), p. 105.
 Bron 02: Zeeuws Archief, 990.6 Gilden en Beurzen te Middelburg, 4. Archief der rederijerskamer “Het bloemken Jesse”, 1515 verwijst naar nr. 7 in de *Catalogus oudheidkamer Middelburg* van 1876. Het originele privilege is verloren gegaan.
 Bron 03: Unger, W.S., *Bronnen tot de geschiedenis van Middelburg in den landsheerlijken tijd*, deel 1, 's-Gravenhage 1923 (RGP 54), No. 85 pp. 137- 140 (met de volledige tekst van het privilege).
 Bron 04: ‘Een brief aan de rhetorijers-kamer te Middelburg, in 1483’. In: *Zeeuwsch Jaarboekje en Middelburgsche Naamwijzer, 1858*, Middelburg 1858, II pp. 3-10 (met volledige tekst van het privilege).

1493

Er wordt hout aangevoerd ‘om dat bollewerckt te make[n] dair de scotters [schutters] op spelden voir de stadthúijs.’

Bron: Kesteloo, H.M., ‘De stadsrekeningen van Middelburg II, 1450-1499’, *Archief* (1881), p. 105.

1493

Op dertienavond bezoeken de “gezellen van de Rethorike” de koning van de stad op het stadhuis en ze krijgen een stoep Rijnwijn.

NB Dertienavond is de avond van Driekoningen = 6 januari.

Bron: Kesteloo, H.M., ‘De stadsrekeningen van Middelburg II, 1450-1499’, *Archief* (1881), pp.105-106.

1493

Willem Treurniet is opperste en gouverneur van de kamer van rethorika. Hij krijgt vijf ellen rood en grauw laken *om daarmee met der stede livree gekleed te zijn*. Pieter de schilder schildert en stoffeert de speelwagen. Er wordt uitbetaald voor 55 ellen kanefas à 4 ½ grooten de el.

Bron 01: Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg II, 1450-1499', *Archief* (1881), p. 106.

Bron 02: Man, M.G.A. de, 'De voormalige Middelburgsche rederijderskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk In minnen groeyende, en hare gildepenningen', *Jaarboek van het Kon. Ned. Genootschap voor Munt- en Penningkunde* (1917), 28.

1493

De gezellen van Rethorika ontvangen een vergoeding "om een zotsrok met twee kousen te laten maken." Het gaat om vier ellen laken van 3 schellingen 4 grooten de el en 18 grooten voor het voerlaken voor de kousen.

Bron: Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg II, 1450-1499', *Archief* (1881), p. 106.

1494

Veere speelt battementen op de Ommegancksdag in Middelburg en ontvangt 12 poortkannen rijnwijn en die van Reimerswale 4 poortkannen.

Bron: Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg II, 1450-1499', *Archief* (1881), p. 106.

1494

De rederijdersgezellen ontvangen 2 poortkannen rijnwijn voor het spelen van een spel van zinne.

Bron: Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg II, 1450-1499', *Archief* (1881), p. 106.

1495

De speelwagen wordt opnieuw geschilderd en met laken bekleed. Vervoer in verband met optochten wordt steeds vergoed door de stad. De Middelburgse rederijders ontvangen rijnwijn voor het spelen van een spel van zinne.

Bron 01: Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg II, 1450-1499', *Archief* (1881), p. 105.

Bron 02: M.G.A. de Man, 'De voormalige Middelburgsche rederijderskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk "In minnen groeyende" en hare gildepenningen', *Jaarboek van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, Amsterdam 1917, IV, 22.

1495

De gezellen van rethorika van Veere kwamen in 1495 in Middelburg spelen met hun wagenspel in het kader van de ommegang. Zij kregen 12 poortkannen wijn.

Bron: Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg II, 1450-1499', *Archief* (1881), p. 91.

1502

Bezoek van rederijkers uit Goes.

Bron: Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg III, 1500-1549', *Archief* (1881), p. 364.

1507

Deelname aan een wedstrijd in Reimerswaal. Middelburg won er 7 tinnen stoppen en 10 tinnen kannen met het wapen van Reimerswaal en het devies van de kamer erop inclusief de datum. Prins van de kamer was schepen Johan Baselier en boekhouder was raad Paulus Serooskercken.

Bron 01: Boxhorn, M.Z., *Chroniick van Zeelandt*, deel 1, Zacharias en Michiel Roman in De vergulde Bijbel, Middelburg 1644, p. 177. De stoppen en kannen waren in 1644 nog aanwezig op de kamer.

Bron 02: Caland, F., 'De rederijkerskamer van Bergen op Zoom. Historische schets uit haren bloeitijd van 1441 tot 1561', *Dietsche Warande*. Nieuwe reeks. Deel 5, 70-113. Amsterdam 1886, 100.

Bron 03: Lambrechtsen van Ritthem, N.C., 'Beknopte Geschiedenis van de Middelburgsche Rethorijkkamer Het Bloemken Jesse'. In: *Verhandelingen van de Maatschapij der Nederlandsche Letterkunde te Leyden*, derde deel, eerste stuk, Leiden 1819, p. 127.

1513

Op 18 februari 1513 speelden de gezellen "'t wagenspel op het stadhuis."

Bron: Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg III, 1500-1549', *Archief* (1881), p. 351.

1514

Tijdens de jaarmarkt vierden de gezellen hun feest en ontvingen vier poortkannen rijnwijn.

Bron: Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg III, 1500-1549', *Archief* (1881), p. 351.

1515

- Ordonnantie voor het gezelschap der rederijkers van 17 maart 1514 (= 17 maart 1515 n.s.) met St. Anna als patrones in de kerk van West-Monster.
 - Schepen Jan Dankaerts wordt aangesteld als overdeken.
 - Elk jaar moet er een nieuwe Overdeken van de Wet gevraagd worden.
 - 13 tabbaertsdragers krijgen elke 4 jaar één nobel.
-

Bron 01: Zeeuws Archief, 990.6 Gilden en Beurzen te Middelburg, 4. Archief der rederijkerskamer "Het bloemken Jesse 1515." Één charter die verloren is gegaan.

Bron 02: Unger, W.S., *Bronnen tot de geschiedenis van Middelburg in den landsheerlijken tijd*, deel 1, 's-Gravenhage 1923 (RGP 54); No. 98, pp. 153-156 (met volledige tekst van de ordonnantie).

Bron 03: Lambrechtsen van Ritthem, N.C., 'Beknopte Geschiedenis van de Middelburgsche Rethorijkkamer Het Bloemken Jesse'. In: *Verhandelingen van de Maatschapij der Nederlandsche Letterkunde te Leyden*, derde deel, eerste stuk, Leiden 1819, p. 142 (met volledige tekst van de ordonnantie op pp. 166-172).

Bron 04: ZB, Kluis Handschrift 3871, fol. 1 (eigendom KZGW).

Bron 05: Man, M.G.A. de, 'De voormalige Middelburgsche rederijkerskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk In minnen groeyende, en hare gildepenningen', *Jaarboek van het Kon. Ned. Genootschap voor Munt- en Penningkunde* (1917), 1-40.

1515

In dit jaar krijgen de rederijkers tweemaal wijn, omdat zij “*staande spelen gespeeld hebben vóór het stadhuis*”. Verder speelden zij op vastenavond, op de derde zondag in de vasten en op Onze Vrouwendag op het stadhuis.

- De deken Willem Haes krijgt een gage van 20 grooten in de maand per 1 oktober 1515.
- De rederijkerswagen wordt gestoffeerd en geschilderd door Willem van den Broucke voor 20 schellingen.
- De gezellen van rethorica ontvangen 13 tabberdlakens voor 8 schellingen per stuk.

Bron: Kesteloo, H.M., ‘De stadsrekeningen van Middelburg III, 1500-1549’, *Archief* (1881), p. 351.

1515

De Middelburgse kamer was betrokken bij de inhuldiging van de 15-jarige Prins Karel van Oostenrijk (Karel V), *daer groote geneuchte bedreven werd van Batement-spelen* en langs de route van Karel stonden twaalf tableaux vivants (stellagies) opgesteld met bijbelse voorstellingen, zoals bijvoorbeeld vorst Beltazar in vreugde die Mene Tekel schrijft, diezelfde Beltazar die tijdens een maaltijd wordt vermoord door Cardo Lamor en tot slot de god Bacchus die, tot lafenis der vermoelden, overvloedig wijn liet lopen uit zijn mond. De rederijkers behaalden de hoogste prijs.

Bron 01: Lambrechtsen van Ritthem, N.C., ‘Beknopte Geschiedenis van de Middelburgsche Rethorijkkamer Het Bloemken Jesse’. In: *Verhandelingen van de Maatschapij der Nederlandsche Letterkunde te Leyden*, derde deel, eerste stuk, Leiden 1819, pp. 145-146.

Bron 02: M.G.A. de Man, ‘De voormalige Middelburgsche rederijderskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk "In minnen groeyende" en hare gildepenningen, *Jaarboek van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, Amsterdam 1917, IV, 22.

1516

Dit jaar speelden de gezellen op het stadhuis op de grote vastenavond, de zondag vóór palmzondag, op palmzondag en de zondag vóór de heiligen kruisdag.

Bron: Kesteloo, H.M., ‘De stadsrekeningen van Middelburg III, 1500-1549’, *Archief* (1881), p. 351.

1517

Toen de koning hier was in 1517 speelden "die van Veere" een spel voor het stadhuis.

Bron: Kesteloo, H.M., ‘De stadsrekeningen van Middelburg III, 1500-1549’, *Archief* (1881), p. 402.

1518

De gezellen van rethorica ontvangen 13 tabberdlakens voor een totaal van 5 pond en vier schellingen, wat, net als in 1515, neerkomt op 8 schellingen per stuk (1 pond = 20 schelling).

Bron: Kesteloo, H.M., ‘De stadsrekeningen van Middelburg III, 1500-1549’, *Archief* (1881), p. 351.

1518

Voor de kosten van hun reis naar Goes, “*als zij daar togen om de prijs te winnen*”, ontvangen zij 2 pond.

Bron: Kesteloo, H.M., ‘De stadsrekeningen van Middelburg III, 1500-1549’, *Archief* (1888), p. 352.

1519

In de St. Pieterskerk te Middelburg wordt een stellage gemaakt, waarop de rederijkers uit Veere zullen komen spelen en na afloop moet de boel weer worden afgebroken.

Bron: *Zeelands Cronijk Almanach*, Gillissen en Zoon, Middelburg 1786, p. 1030.

1519

“In 1519 kregen 'dien vander retherycke over den eersten prijs gheordonneert bij Burgemeesteren en schepenen van scoonst te viere ter blijder compste van ons ghenadighen heer den co[ninck] wt Spaengien, 20 s[chellingen] gr[ootten], die vande gorstrate over den ij^{en} prijs xij s[chellingen] gr[ootten] en die van de wal over den iij^{en} prijs viii s[chellingen] gr[ootten].” De bezoeker was Karel V en de rederijkers hebben zijn bezoek aan de stad op de fraaiste manier gestalte gegeven.

Bron: Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg III, 1500-1549', in: *Archief* (1881), p. 402.

1525

16 rederijkers ontvangen elk een tabberdlaken, wederom voor 8 schellingen per stuk. Daarnaast ontvangen zij 3 pond voor hun reis naar Reimerswaal.

Bron: Meertens, P.J., *Letterkundig leven in Zeeland in de zestiende en de eerste helft der zeventiende eeuw*. Amsterdam 1943, p. 77.

1529

Item bet[aelt] corn[elis] bartelmeuss[en] de Jonghe en[de] willem booghaert en[de] de ghemeene ghuldebroeders van godts transfiguratie dese[r] stede t[er] cause dat zylie[den] diu[er]sche spelen van sinne en[de] esbateme[n]ten ghehaelt ende v[er]creghe[n] hebben vut zeelant van een[en] meest[er] piet[er] van belss[en] te[n] p[ro]fyte vand[en] voorn[oemde] ghulde en[de] thulpe[n] de coste[n] de so[m]me by heml[ieden] ghesupporteert volghe[nde] huerl[ieden] supplicatie ꝑ ghepassert by scepe[nen] de so[m]me va[n] xxx s.g.

NB Met Pieter van Belsen (of Pieter Jansz) is mogelijk de stadschirurgijn van Middelburg bedoeld:

“Pieter Jansz., de stadschirurgijn, kreeg voor extra-gage ‘gedueren[de] den loop van de peste,’ van 22 Maart tot 22 Juni 1531 een pond Vlaamsch per maand en genoot zoodanige toelage tot 22 December 1532. Hij had, onder den naam van Pieter van Belsen, als gewone wedde £ 5 per jaar, 1531.”

Bron 01: SA Hulst Stadsrekeningen 136, 1529 – 1530, 53v.

Bron 02: Bron: Kesteloo, H.M., 'De stadsrekeningen van Middelburg III, 1500-1549', Zesde deel, Derde stuk, in: *Archief* 1881, p. 308.

1533

“Besluit van wet en raad betreffende het begraven door gildebroeders.”

Op 14 juni 1533 deed de magistraat van Middelburg een uitspraak inzake een geschil tussen de rederijkers en de viskopers. Laatstgenoemden hadden een collega viskoper begraven terwijl deze tabbaertdrager van de rederijkers was. Het privilege schreef in dat geval voor dat de rederijkers het recht van begraven hadden. De magistraat oordeelde dan ook dat tabbaertdragers ten grave gedragen dienden te worden door hun medetabbaertdragers, dus schutters door schutters en rederijkers door rederijkers, ook al behoorde de overleden tabbaertdrager tot een ander ambt. En het onderlinge geruzie diende afgelopen te zijn.

Bron: Unger, W.S., *Bronnen tot de geschiedenis van Middelburg in den landsheerlijken tijd*, derde deel, 's-Gravenhage 1931 (RGP 75); No. 541, pp. 362-363.

1539

Opvoering van het zinnespel *Den boom der schriftueren van VI personagien, ghespeelt tot Middelburch in Zeelant, den eersten Augusto in 't jaer 1539*. Het spel werd in 1550 op de index van verboden boeken geplaatst vanwege zijn reformatorische opvattingen.

Bron 01: https://www.dbnl.org/tekst/dixh002repe01_01/dixh002repe01_01_0103.php.

Bron 02: Meertens, P.J., *Letterkundig leven in Zeeland in de zestiende en de eerste helft der zeventiende eeuw*. Amsterdam 1943, pp. 77-78.

Bron 03: Uitgave: G.D.J. Schotel *Den boom der schriftueren van VI personagien, ghespeelt tot Middelburch in Zeelant, den eersten Augusto in 't jaer 1539*. Utrecht 1870.

Bron 04: Lambrechtsen van Ritthem, N.C., ‘Beknopte Geschiedenis van de Middelburgsche Rethorijkkamer Het Bloemken Jesse’. In: *Verhandelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leyden*, derde deel, eerste stuk, Leiden 1819, p. 150.

1542 / 1545

Vervolg van het zinnespel *Den boom der schriftueren*. “In de Sinksenmarktdagen van 1542 werd het in de Scheldestad vertoond door enkele jongemannen die een eigen kamer, een « papkamer », hadden opgericht: « de damastbloem »” Op 7 mei 1546 volgde er vrijspraak.

Bron 01: Z.E.H. Al. de Maeyer, ‘Van ketterse en andere schandaleuse spelen’; in: *Handelingen XIII der Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis*. Oudenaarde 1959, 28.

Bron 02: Zie voor het vonnis: *Antwerpsch Archievenblad*: = Bulletin des Archives d'Anvers. 8. [ca. 1877], 359-62; <https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb11351224?page=368,369>

1549

“Op den Meidag 1549 kwamen de kamers van “Drysen” uit Vlaanderen, Goes, Veere en Vlissingen hier, toen men op de markt vóór het stadhuis een spel speelde en kregen ieder vier poortstopen rijnwijn, 1548. Het was een spel van zinne. De Middelburgsche kamer ontving £ 6 tot goedmaking der kosten.”

NB Drysen is mogelijk Rijsel. Kamers in Rijsel: *Peu de Send / Pape des Gingans*.

Bron: Kesteloo, H.M., ‘De stadsrekeningen van Middelburg III, 1500-1549’, *Archief* (1881), 352.

1550

Het zinnespel *Den boom der schriftueren van VI personagien, ghespeelt tot Middelburch in Zeelant, den eersten Augusto in 't jaer 1539* wordt alsnog op de index van verboden boeken geplaatst vanwege zijn reformatorische opvattingen.

Bron 01: https://www.dbnl.org/tekst/dixh002repe01_01/dixh002repe01_01_0103.php.

Bron 02: Meertens, P.J., *Letterkundig leven in Zeeland in de zestiende en de eerste helft der zeventiende eeuw*. Amsterdam 1943, pp. 77-78.

Bron 03: Uitgave: G.D.J. Schotel *Den boom der schriftueren van VI personagien, ghespeelt tot Middelburch in Zeelant, den eersten Augusto in 't jaer 1539*. Utrecht 1870.

Bron 04: Lambrechtsen van Ritthem, N.C., 'Beknopte Geschiedenis van de Middelburgsche Rethorijkkamer Het Bloemken Jesse'. In: *Verhandelingen van de Maatschapij der Nederlandsche Letterkunde te Leyden*, derde deel, eerste stuk, Leiden 1819, p. 150.

1550

Mr. Jan Appaert en Joos Mamine redigeerden op de ommegangsdag *Het spel van tvlieen van de kinderen van Yesarel duer troode meel (sic)*. De stad betaalde 20 schellingen.

1552

Mr. Jan Appaert en Joos Mahuy voerden het spel op van *Faro ofte den vuytganck van den kinderen Ysrael vuyten den landen van Egipten*. De stad betaalde 4 pond.

NB Mr. Appaert heeft later nog wel een 25-tal andere spelen vervaardigd ten behoeve van de jaarlijkse ommegangsdag.

Bron 01: Middelburg Stadsrekeningen IV, ff. 69 en 70 (Niet overgeleverd).

Bron 02: Man, M.G.A. de, 'De voormalige Middelburgsche rederijderskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk In minnen groeyende, en hare gildepenningen', *Jaarboek van het Kon. Ned. Genootschap voor Munt- en Penningkunde* (1917), 29.

Bron 03: Lo van Driel, 'Jezus en de overspelige vrouw. Een 16^e-eeuwse processiespel van de Middelburgse chirurgijns, in: *Voortgang*, jaargang 19. Stichting Neerlandistiek VU, Amsterdam / Nodus Publikationen, Münster 2000, 43-85, 55.

1553

In 1553 krijgt het gilde van de schoenmakers presentwijn 'over dat zijluijden inden ommeganck [...] vuytgebroeucht hebben huerluijder spel van de moressendans [het spel van de Moorse dans] en tzelve verchiert met een nieuwe spraeke'.

Bron: Lo van Driel, 'Jezus en de overspelige vrouw. Een 16^e-eeuwse processiespel van de Middelburgse chirurgijns, in: *Voortgang*, jaargang 19. Stichting Neerlandistiek VU, Amsterdam / Nodus Publikationen, Münster 2000, 43-85, 55.

1559

Op 11 april 1559 zal aan de kamer van Rhetorika 100 gulden worden betaald, indien zij aan de staart van de processie een *schilderie ende personagien ende sieraad zullen furnieren in vijf tavreelen, alzulcke zy den Raad vertoond hebben in portraiture*. Ook zal de stad de stellages en de werklui bekostigen.

Bron: M.G.A. de Man, 'De voormalige Middelburgsche rederijderskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk "In minnen groeyende" en hare gildepenningen, *Jaarboek van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, Amsterdam 1917, IV, 23. De Man heeft een en ander overgenomen uit het *Register ten Rade van Middelburg*, handschrift van H.M. Kesteloo, no. 1479.

1561

Op last van de magistraat van Middelburg werd de Middelburgse rederijkerskamer opgeschort voor de tijd van zes maanden (twee jaar eerder, in 1559, was er een plakkaat van de koning, die de activiteiten van alle rederijkerskamers verbood). Ze behielden echter de toelage van stadswege van vijf schellingen per maand mits ze de dienst in de Heilige Kerk bleven onderhouden.

Bron: Lambrechtsen van Ritthem, N.C., 'Beknopte Geschiedenis van de Middelburgsche Rethorijkkamer Het Bloemken Jesse'. In: *Verhandelingen van de Maatschapij der Nederlandsche Letterkunde te Leyden*, derde deel, eerste stuk, Leiden 1819, p. 150.

1565

De rederijkers speelden op palmzondag het spel van St. Jans onthoofding. Palmzondag is de laatste zondag voor Pasen.

Bron: M.G.A. de Man, 'De voormalige Middelburgsche rederijkerskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk "In minnen groeyende" en hare gildepenningen, *Jaarboek van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, Amsterdam 1917, IV, 23.

1566 en 1567

Item, dat alle de Gefellen van den Rethorike, zullen hem zelven vougen om de Processie, Ambochten ende Spelen in ordonnantie te stellen, en de voort te doen gaene, op de correctie voorscr(reuen).

NB De ordonnantie is afgekondigd op 30 mei 1566 en op 17 mei 1567.

Bron 01: 's-Gravezande, Adrianus, *Tweede eeuw-gedachtenis der Middelburgsche Vryheid, zoo in den godsdienst als burgerstaat of historische aaneenschakeling van gebeurtenissen der stad Middelburg in Zeeland ten tyde der nederlandsche Beroerten etc.*, Middelburg 1774, p. 458.

Bron 02: Lambrechtsen van Ritthem, N.C., 'Beknopte Geschiedenis van de Middelburgsche Rethorijkkamer Het Bloemken Jesse'. In: *Verhandelingen van de Maatschapij der Nederlandsche Letterkunde te Leyden*, derde deel, eerste stuk, Leiden 1819, p. 151.

Bron 03: Unger, W.S., *Bronnen tot de geschiedenis van Middelburg in den landsheerlijken tijd*, deel 1, 's-Gravenhage 1923 (RGP 54); No. 213 Publicatie op de viering van Ommegangsdag en Sacramentsdag, 30 mei 1566, pp. 229-230.

1567

Ordonnantie tot deelneming aan de waarneming van de dagwacht bij de stadspoorten van Middelburg en Arnemuiden voor de drie schutterijen (voetboog, handboog en kolveniers) en de rederijkers.

Bron: Lambrechtsen van Ritthem, N.C., 'Beknopte Geschiedenis van de Middelburgsche Rethorijkkamer Het Bloemken Jesse'. In: *Verhandelingen van de Maatschapij der Nederlandsche Letterkunde te Leyden*, derde deel, eerste stuk, Leiden 1819, p. 151.

1568

Vergaderverbod: *Vergadering van de Rethorie Camer gesuspendeert voor 6 maanden 30 octob[er] 1568*. De maandelijkse toelage van 5 schellingen bleef behouden *mits diende in de heilige kerk*. Overdeken Mr. Jacob Sagarus had de opdracht dit aan de kamer mede te delen.

Bron 01: Zeeuws Archief Middelburg, inv.nr. 850 'Register der voornaamste resolutiën van Weth en Raadt der stadt Middelburch', 1569-1740. 3 delen, deel 1, folio 133 recto.

Bron 02: M.G.A. de Man, 'De voormalige Middelburgsche rederijderskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk "In minnen groeyende" en hare gildepenningen, *Jaarboek van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, Amsterdam 1917, IV, 26. Hierin de bron van Jacob Sagarus: *Register ten Rade*, 30 oktober 1568, nr. 2288.

Bron 03: 's-Gravezande, *Adrianus, Tweede eeuw-gedachtenis der Middelburgsche Vryheid, zoo in den godsdienst als burgerstaat of historische aaneenschakeling van gebeurtenissen der stad Middelburg in Zeeland ten tyde der nederlandsche Beroerten etc.*, Middelburg 1774, pp. 118-119.

1572

[Ontfangen] Van den deken ende beleiders van rethorique een zilvere cop, wegende 22 once 10 yngels, te 6 sc[hellingen] gr[oeten] donce, compt ter somme van 6 £, 15 sc. gr.

Unger, W.S., *Bronnen tot de geschiedenis van Middelburg in den landsheerlijken tijd*, deel 2, 's-Gravenhage 1926 (RGP 61); No. 357 uittreksels uit de kwartiermeestersrekening 1 augustus 1572 - 31 juli 1573, p. 518.

1582

Rethorij-kamer: *Commissarissen om te visiteren het spel bij haar te spelen, 28 april 1582*. Vermoedelijk gaat het hier om het hierna genoemde zinnenspel.

Bron: Zeeuws Archief Middelburg, inv.nr. 850 'Register der voornaamste resolutiën van Weth en Raadt der stad Middelburch', 1569-1740. 3 delen, deel 1, folio 133 recto.

1582

Overdeken Mr. Pieter van der Baerse werd aangesteld om een spel van zinnen te overzien dat de rederijderskamer van zins was te spelen op de tweede Pinksterdag.

Bron 01: M.G.A. de Man, 'De voormalige Middelburgsche rederijderskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk "In minnen groeyende" en hare gildepenningen, *Jaarboek van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, Amsterdam 1917, IV, 26. Hierin de bron van Pieter van der Baerse: *Register ten Rade*, 28 april 1582, nr. 3600.

Bron 02: Middelburg, Zeeuwse Bibliotheek, Kluis Handschrift 3871, eigendom KZGW, fol. 1. Als bron staat vermeld: resolutie van 26 april 1582.

1583

Plakkaat 8 febr 1583 (= 8 febr 1584)

den. — Bij het 37. artikel der Politique Ordonnancie van den 8. Februarij 1583, verbod zijne Prinfelijke Excellentie Willem de I, alle publieke Spelen en Batementen, *als schijnende te komen uit weelde, en strekkende tot ontfingtinge, ligtvaardigheid en ongeregeldheid.* Een verbod, hetgeen de Staten van Zeeland den 6. Julij 1590 vernieuwden; met aanschrijving aan de Steden, om door de Balliuwen daartegen te waken: *Alzoo men bevind, (dus spreken hun Ed. Mog.) dat dagelijks inbreekt het verbod, gedaan in het jaar 1583, op de publijke Rethorijckers en diergelijke spelen ende batementen. Ja, dat sommige hun gaarne zouden avanceren tot Papegaij-schieten en diergelijke ligtvaardige zaken, in deze tijden zeer onbekwaam, en dat wij nochtans begeeren het voorsz. verbod stricte-lijk onderhouden te worden, en daar benevens alle papegaij-schieten en dergelijke exercitiën, in tijden van weelde gepleegt, belet te worden enz (m).*

Bron onbekend.

1589

Op 8 januari 1589 organiseerde rederijkerskamer De Aerentgens / De Plompkens van Arnemuiden een wedstrijd voor de Walcherse kamers. Ongetwijfeld behoorde Middelburg tot de uitgenodigde kamers.

Bron: <https://kzgw.nl/wetenschappelijke-artikelen/arnemuiden/>

1589

Plechtige inhaling van Prins Maurits te Middelburg, waarbij de rederijkers aanwezig zijn.

Bron: Lambrechtsen van Ritthem, N.C., 'Beknopte Geschiedenis van de Middelburgsche Rethorijkkamer Het Bloemken Jesse'. In: *Verhandelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leyden*, derde deel, eerste stuk, Leiden 1819, p. 154.

1589 Blazoen Het bloemken Jesse

Het blazoen is afgebeeld op een eikenhouten ruitvormig bord. Beschrijving:

Op de grond ligt de oude profeet Jesse of Izai, den vader van Koning David op zijn rug, tussen twee boomwortels beknelde. Hij is in diepe slaap. Fraaie gouden figuren versieren zijn gewaad. Uit zijn zij groeit een boom op met lange, smalle bladeren, op welks takken twee elkander aanziende vrouwen zijn gezeten, de voorouders van Christus.

De linker heeft het hoofd ongesluierd, maar een sluier of sjerp hangt in sierlijke plooiën over de linker schouder tot op de knie. Zij bespeelt een kleine harp. De tegenover haar gezeten vrouw met oudere trekken, het achterhoofd gesluierd, houdt een boek in de hand. Wij zien in deze personen de heilige Anna, patrones der kamer en haar dochter Maria, moeder van Jezus.

Een kronkelend lint boven in den boom draagt de spreuk «In minnen groeyende». Op de kruin zit het Christuskindje met den werelddbol in de hand, waarvan het kruis door den tijd is afgebroken.

Links van den boom hangt op een versierd schild het wapen van Zeeland, rechts dat van Middelburg, beide in juiste kleuren geschilderd. In den bovenste hoek van de ruit, ziet men tussen twee gouden roosjes het wapen van den prins van Oranje met het jaartal 15 - 89 . Op de achtergrond een stad met gekanteelde muren omringd; poorten, torens en gebouwen zijn duidelijk zichtbaar.

In de rand, die met blokjes is versierd, leest men in het vierkant: *wt de wortel van Jesse, sal een struixken ryse en daer op een bloome waerdich om pryse 1589.*

De geschiedenis van den profeet Jesse wordt in Jesaja XI, verzen 1 en 10 vermeld.

Bron 01: M.G.A. de Man, 'De voormalige Middelburgsche rederijderskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk "In minnen groeyende" en hare gildepenningen, *Jaarboek van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, Amsterdam 1917, IV, 5-8.

Bron 02: N. Moser, 'Een lege plek om te blijven. Rederijders in Zeeland en Holland vóór 1500, *Jaarboek De Fonteine. Jaargang 1999-2000*. Koninklijke Soevereine Hoofdkamer van Rhetorica 'De Fonteine', Gent 2001, 49.

1589-1648

Vanwege de slechte financiële situatie van de rederijders moest de kamer aan de stad verpacht worden. Het Landrecht huisvestte het Landrecht erin tegen een vergoeding van £ 6 per jaar tot in 1648.

Bron: M.G.A. de Man, 'De voormalige Middelburgsche rederijderskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk "In minnen groeyende" en hare gildepenningen, *Jaarboek van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, Amsterdam 1917, IV, 26.

1591

36 kamerbroeders laten zich portretteren. Dit schilderij heeft gehangen in de grote vergaderzaal van de rederijders. In het onderschrift komen de volgende namen voor: Hendryck Laurysen en Jacob van Berghe. Het onderschrift luidde:

Hendryck Laurys prince in syner leven,
Jacob van Berghe was deken voorwaer,
Doen wert dit paneel gemaect als men heeft geschreven,
Vyftien hondert en een en tnegentig jaer.

Bron 01: https://www.dbnl.org/tekst/dixh002repe01_01/dixh002repe01_01_0103.php .

Bron 02: Man, M.G.A. de, 'De voormalige Middelburgsche rederijderskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk In minnen groeyende, en hare gildepenningen', *Jaarboek van het Kon. Ned. Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, Amsterdam 1917, IV, 30.

Bron 03: Schotel, G.D.J., *Geschiedenis der Rederijders in Nederland*, deel 2, Amsterdam 1864, 172.

1592

Oudste bewaard gebleven penning van de rederijderskamer 'Het Bloemken Jesse' met als spreuk *In Minnen Groeijende*.

Voorzijde: ornament met daarin gildenummer 72 en omschrift: Roelant T., prinse; Isaac D.V., deken. De laatste is Isaac de Visscher, nog deken in 1615.

Keerzijde: boom van Jesse, bovenin een banderol met de tekst *In Minne Groeinde* en omschrift: *In Minnen Groeijende 1592*.

NB Nummer 72 is een hoog gildenummer, want in goede tijden telde een rederijderskamer tussen de 30 en 35 leden. Er zal dus in achtereenvolgende jaren zijn doorgenummerd. Andere gildepenningen zijn van de jaren 1642, 1667 en een niet overgeleverde ovale penning.

Bron 01: KZGW inv. nr. GM 0869 zie [Collectie Online](#).

Bron 02: M.G.A. de Man, 'De voormalige Middelburgsche rederijderskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk "In minnen groeyende" en hare gildepenningen', *Jaarboek van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, Amsterdam 1917, IV, 12-13.

1602

Start van de kroniek van de Middelburgse rederijker Pieter Jossen/Joossen met de zinspreuk *Altiit recht hout*. De spreuk past bij zijn beroep: hij was timmerman. Hij begon met schrijven in 1602 en begint zijn kroniek bij het jaar 1551. Hij was getrouwd met Cathelijnken Pieter Schuts dochter en zij kregen vier kinderen. Pieter Jossen overleed in 1626.

Bron: R. Fruin, *De Kroniek van Pieter Joossen. Altiit recht hout*. Middelburg 1909 (overdruk uit [Archief 1909](#)).

1603

Zangwedstrijd in Middelburg. Prijs gewonnen met zingen door zeven gildeleden van de rederijkerskamer *Mijssus Scholijeren* uit Veere.

Bron 01: ZA 2515 Kamer van Retorica 'Missus scholieren' te Veere, inv.nr. 3: 1590-1659, ff. 41r-43r.

Bron 02: [Blog 09](#): Als wij naer mijddelborch gijngen om prijs te wijnnen.

1603, 1604

Uit Middelburg komt de *cnape* met enkele confrèren op bezoek in Veere om de prins aldaar te vragen de prins van Middelburg uit te nodigen. De bijeenkomst is in De Zwaan in Veere. Een jaar later wordt er speciaal voor het Spruytken Jesse uit eerbied een spel gemaakt door Passchier Petyt op verzoek van de Veeerse rederijkerskamer Missus Scholieren. De prins van 'In minnen groeyende' komt met enkele gildebreders de kamer van Veere bezoeken.

Bron 01: ZA 2515 Kamer van Retorica 'Missus scholieren' te Veere, inv.nr. 3: 1590-1659, 1603-1604, ff. 45v-46r.

Bron 02: Jan van Loo, '200 jaar rederijkerstoneel in Veere'; in: *Archief* 2024 I, 31.

1605

Eenige confrèren uit Vlissingen, Domburg en Middelburg, waaronder Hessen (de burgemeester van Middelburg) gaan naar de kermis van Veere.

Bron: ZA 2515 Kamer van Retorica 'Missus scholieren' te Veere, inv.nr. 3: 1590-1659, 1605, f. 49v.

1610

Op 21 en 22 september 1610 was er een tweedaags feest in Middelburg waaraan leden van de 'Missus Scholieren' uit Veere ook deelnamen. Er werden een groot en een klein spel opgevoerd. De dochter van de *cnape* van Middelburg assisteerde de Veeerse rederijkers bij het omkleden.

Bron 01: ZA 2515 Kamer van Retorica 'Missus scholieren' te Veere, inv.nr. 3: 1590-1659, 1610, ff. 73r-79v.

Bron 02: Jan van Loo, '200 jaar rederijkerstoneel in Veere'; in: *Archief* 2024 I, 31-32.

1613

Amsterdam: Refreinwedstrijd, (initiatief Het Wit Lavendel, Brabantse kamer, 7 juli 1613).
Deelnemers: Haarlem (Wijngaertrancken) – Leiden (Orangien Lely, Witte Acoleyen) Warmond (Roode Madelieven) – Noordwijk (Lely onder den doornen), Breda (Vreugdendal), 's-Hertogenbosch (Mozes Doorn), **Sluis** (Distelbloem) – Antwerpen (Violieren, Olijftak) – **Middelburg** (Bloemken Jesse) – Gouda (Goudsbloem) – Hazerswoude (Haselenboom) + particulieren

Prijs: De eerste prijs, een fraai lampet, ging naar Middelburg.

Publicatie: *Antwoort Op de Vraghe / uytghegeven by de Brabantsche Reden=ryck Camer 't Wit Lavender, Uyt Levender Ionst tot Amsterdam. (...). 't Amsterdam, Ghedruckt by Paulus van Ravesteyn. Voor Abraham Huybrechtsz. Boeckvercooper / wonende by de Oude Kerck / inden Dortsen Bybel. Anno 1613.* [Download Antwoort Op de Vraghe, etc.](#)

Bron 01: Anne-Laure Van Bruane, *Om beters wille*. Rederijkerskamers en de stedelijke cultuur in de Zuidelijke Nederlanden (1400-1650), Gent 2003-2004, 375 (diss.)

Bron 02: M.G.A. de Man, 'De voormalige Middelburgsche rederijderskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk "In minnen groeyende" en hare gildepenningen, *Jaarboek van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, Amsterdam 1917, IV, 23.

1613

Leiden: Refereinwedstrijd (initiatief De Witte Acoleyen)

Deelnemers: Gorkum (Seghelbloem) – Haarlem (Wijngaertrancken, Pellicaen) – Amsterdam (Wit Lavender) – Zoetermeer (Witte Meerbloem) – Gouda (Goudsbloem) – Den Haag (Corenbloem) – Katwijk aan de Rijn (Koornairen) – Warmond (Roode Madelieven) – Vlaardingen (Akerboom) – Kethel (Sonnebloem) – Leiden (Orangien Lely) – Scheveningen (Madelieven) – Brugge (Heilige Geest – Drie Santinnen) – Noordwijk (Lely onder den Doornen) – **Middelburg** (Bloemken Jesse) – Haarlem (Witte Angieren) – Rotterdam (Blauwe Acolyen)

Buiten mededinging: Katwijk aan de Rijn (Koornairenspruyt) – 's-Hertogenbosch (Mozes Doorn) – Rijnsburg (Roode Angieren)

Bron 01: Boheemen, F.C. van, en Th.C.J. van der Heijden, *Met minnen versaemt. De Hollandse rederijders vanaf de middeleeuwen tot het begin van de achttiende eeuw. Bronnen en bronnenstudies*. Delft 1999, 311-314.

Bron 02: *Const-riick Beroep ofte Antwoord / op de Kaerte uyt-gesonden bij de Hollantsche camer binnen Leyden, onder t'woortLiefd'Es 't Fondament, (...). Tot Leyden. By Jacob Janszoon Paets / woonende in de Sonneveltsteegh. Anno 1614.* [Download hier Const-rijck Beroep ofte Antwoord.](#)

Bron 03: *Negenthien Refereynen int Sot / Gheprononcieert om Prijs / na de beroepinghe van alle de vrye Cameren in Leyden, den 8 October. Anno 1613. (...). Leiden 1614.* [Download Neghentien Refereynen int Sot](#)

1616

Middelburg 30 augustus 1616: wedstrijd met beantwoording van een vraag en het toepassen van een regel.

Deelnemers: Breda (Dingman Beens namens Vreuchdendal), Dordrecht (Rutger van Lith namens De Fonteynisten), Veere (Missus Scholieren).

Prijs: eerste prijs: Dingman Beens.

NB

- De vraag van de wedstrijd was: Wat Geeft de Heer om niet dat den knecht veylt om gelt?
- In Veere werd de vraag van de wedstrijd persoonlijk voorgelezen door de Middelburgse rederijker Abraham Rochuysen die daarvoor samen met enkele gildeleden naar Veere was gekomen (f. 96r).
- In ditzelfde jaar reisden dekens uit Middelburg tweemaal naar die van Veere (f. 76r).

Bron 01: Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, Ltk. 2137, Dingman Beens, *Refereynen en Baladen / Op versheyden vragen / Ende Regels (...)*, ca. 1613-1622, ff. 22r-23v. [Download Refereynen en Baladen.](#)

Bron 02: K.J.S. Bostoën, 'Dingman Beens en de kamer van Vreugdendal', in: *Jaarboek van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Stad en land van Breda 'De Oranjeboom'*, 34 (1981), 134-156.

Bron 03: Nelleke Moser, 'Het merk van de maker. Auteursvermeldingen in autografen als teken van dichterlijk zelfbewustzijn.' In: *De Fonteyne*, jaarboek 2008, deel LVIII, 167-171 (Rutger van Lith).

Bron 04: ZA 2515, Kamer van Retorica 'Missus scholieren' te Veere, inv.nr. 3: 1590-1659, 1616, ff. 73r-79v, f. 96r.

1621

Volgens Schotel mocht het spel, *de tyranie der Spanjaerden en hare adherenten en hoe miraculeuselyk Godt deze landen van derzelver tyrannie heeft beschermd* alleen

binnenskamers op de gildekamer worden vertoond. Zeelands Chronyk Almanach heeft het over een spel dat *De Franche Tyranny* heet.

Bron 01: Schotel, G.D.J., *Geschiedenis der Rederijkers in Nederland*, deel 2, Amsterdam 1864, 66.

Bron 02: *Zeelands Cronijk Almanach*, Middelburg 1786, 1037.

1624

Amsterdam:

Refreinwedstrijd, initiatief Het Wit Lavender, Brabantse kamer

Deelnemers: **Middelburg** (Bloemken Jesse) – Leiden (Orangien Lely, Witte Acolyen, Palmboom) – Zegwaard (Seghbloem) – Haarlem (Wijngaertrancken, Witte Angieren, Pellicaen) – Gouda (Goudsbloem) – Vlaardingen (Akerboom) – Beverwijk (Witte Lely) – Zandvoort (Aensiet de Kintscheyt) – Amsterdam (Eglentier) – Bergen op Zoom (Vreugdebloem) – Breda (Vreugdendal)

Bron: Boheemen, F.C. van, en Th.C.J. van der Heijden, *Met minnen versaemt. De Hollandse rederijkers vanaf de middeleeuwen tot het begin van de achttiende eeuw. Bronnen en bronnenstudies*. Delft 1999, 202.

1628

VEERE, REDERIJKERSKAMER, ROUCKHUYSEN Rekwest aan het stadsbestuur van Veere d.d. 1628, van 'prince ende dekens van de gebaptiseerde caemer van de Ed. Rethorica' te Veere met het devies 'In reynder jonsten groeiende', om na het vertrek naar Middelburg van hun overdeken, Abraham Rouckhuysen, een opvolger te mogen toegewezen krijgen. Als randschrift is de reactie op het stuk geschreven: op 5 september 1628 heeft het stadsbestuur de baljuw van Veere als overdeken benoemd (met de handtekening van de secretaris). Manuscript, folio, 1 p.

Bron (onzeker): Catalogus Bubb Kuyper 2012 of later.

NB

- "Betaelt Aen Abraham Rockhuijssen ouer macken vande quatieren als ook de confrenen van Middelburch ons quaemen besocken en beclaegen van ons vertreck, de somme van 1 pond, 9 schellingen." (f. 134r). Vreemde tekst: waarom klaagden de Middelburgers over het vertrek van de Veerse rederijkers terwijl ze in Veere waren? In de post erna is al sprake van de ontvangst van de nieuwe overdeken.

- Abraham Rockhuijssen was lid van de Missus Scholieren te Veere vanaf 1600 (f.127r.)

- De nieuwe overdeken in 1628 is Jonckheer de Mauregnault (f. 137r).

Bron: ZA 2515 Kamer van Retorica 'Missus scholieren' te Veere, inv.nr. 3: 1590-1659, 1628, ff. 127r, 134r, 137r,

1629

Haarlem: Refreinwedstrijd (initiatief De Witte Angieren, 4 juni 1629)

Deelnemers: **Veere** (De Witte Lely en de Blauwe Acoleye) (Jan Rompel, Dinckt op 't eynde en Missende scholieren, In reynder jonsten groeyende) – **Vlissingen** (De Blauwe Acoleye Vincent Matthijssen, Den Gheest ondersoeket al) – Rijswijk (De willige Rijsen – Dordrecht (De Fonteynisten) – Kethel (De Sonnebloem) – Scheveningen (De Madelieven) – **Middelburg** (Het Bloemken Jesse (P. Cannenburgh en Houdt raedt voor daedt)) – Schoonhoven (De Pensébloem) – Gouda (De Goudsbloem) – Vlaardingen (De Akerboom) – Schipluiden (De Rosemareyn) – Leiden (De Orangien (Vlaams), De Palmboom , De Witte

Acoleyen) – Beverwijk (De Witte Lely) – Amsterdam (Het Wit Lavendel, De Eglentier) – Haarlem (De Pelikaan – Rijnsburg (De Roode Angieren) – Katwijk aan de Rijn (De Orangienboom) – Voorburg (De Jezus-oogen)

Bron: Boheemen, F.C. van, en Th.C.J. van der Heijden, *Met minnen versaemt. De Hollandse rederijders vanaf de middeleeuwen tot het begin van de achttiende eeuw. Bronnen en bronnenstudies*. Delft 1999, 334-336.

1639

Vanwege de slechte financiële situatie wordt het gildehuis bezwaard met een hypotheek van £ 204 tegen 5% rente. Zie ook 1665 en 1678.

Bron 01: M.G.A. de Man, 'De voormalige Middelburgsche rederijderskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk "In minnen groeyende" en hare gildepenningen, *Jaarboek van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, Amsterdam 1917, IV, 23.

Bron 02: Bron: Repertorium Rederijders in de [DBNL](#).

1640 / 1649 - 1662

Uit 1640 dateert een dichtbundel. In 1649 organiseert het rederijdersgilde zich: Samuel Bollaert, de factor van 'Het Bloemken Jesse', begint met het bijhouden van een prijsvragenboek, waarin opdrachten en gedichten van de Middelburgse rederijderskamer Het Bloemken Jesse worden opgeschreven.

Bron 01: 1640, dichtbundel in oblongformaat: [Hs 7151](#) (Eigendom KZGW).

Bron 02: 1649, Repertorium Rederijders in de [DBNL](#).

Bron 03: 1649-1662, opdrachten en gedichten van Het Bloemken Jesse: [Hs 6412](#) (Eigendom KZGW).

1641

Vlissingen 8 oktober 1641: refrein- en liedwedstrijd (initiatief De Blaeu Acoleyen)

Deelnemers: Haarlem (Pellicaen, Wijngaertrancken, Witte Angieren) – Leiden (Witte Acolyen, Palmboom) – Gouda (Goudsbloem, Balsembloem) – 's-Hertogenbosch (Mozes Doorn) – Gorkum (Segelbloemken) – Dordrecht (Fonteyn) – Hoorn (De Rood Angieren) – Noordwijk (Lely onder den doornen) – **Middelburg** (Bloemken Jesse) – Alkmaar (Groen Lauwerier) – Den Haag (Corenbloem), Ketel (Sonnebloem), Hazerswoude (Haselenboom) – **Sluis** (Distelbloem) – **Veere** (Witte Lely ende Blaeu Acoleyen) – Maasland (Olijfbloem) – **Goes** (Nardusbloem) – Delft (Rapenbloem) – Zegwaard (Seghblom)

Prijzen: Middelburg wint 3 prijzen: 3^e voor *Op het Liedt, den Hooghsten*; de beste voordracht voor *den Eenigen*; 1^e prijs voor dichten op de knie (f. ***1r). Voor de broeders van het organiserende gilde uit Vlissingen waren aparte prijzen op dezelfde onderdelen (f. ***1v).

Publicatie: Iacob Iansz Pick, *Vlissings redens lust-hof, beplant met seer schoone en bequame oeffeningen*. Vlissingen 1642. [Download Vlissings redens lust-hof etc.](#)

Bron: Iacob Iansz Pick, *Vlissings redens lust-hof, beplant met seer schoone en bequame oeffeningen*. Vlissingen 1642, f. ***1rv, f. Yy1v – f. Yy2r. Zie voor de inhoudsopgave de [DBNL](#).

1642

Volgens De Man werd deze nieuwe gildepenny uitgegeven in verband met het succesvolle optreden van de gildebroeders tijdens de wedstrijd in 1641. De vervaardiger van deze penny is Johannes Loof: zie zijn initialen JL boven de nimbus van het christuskind en bij de laatste N in *minnen*: I.L. (de j werd ook wel als i geschreven).

Voorzijde: een cartouche (een decoratief, ovaal omlijst vlak), met bovenin het wapen van Middelburg, in het midden het jaartal 1642 en onderaan een schild met het gildenummer 124.

Bron 01: KZGW, inv. nr. GM0880. Zie [Collectie Online](#).

Bron 02: M.G.A. de Man, 'De voormalige Middelburgsche rederijderskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk "In minnen groeyende" en hare gildepenningen, *Jaarboek van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, Amsterdam 1917, IV, 14-16, 34.

Bron 03: Amsterdam Rijksmuseum, obj.nr. [RP-P-OB-85.481](#).

1646

31 mei 1646: plakkaat van de Heeren van Zeeland tegen de rederijders, omdat er *vele insolentiën en dertelheden gepleegt worden in Rethorijk en batement spelen, loopen in zotskappen, scandaleuse vertooningen, ongeschikte en onnutte prepoosten en andere ligtvaardigheden* plaatsvinden, zelfs op zondag, *den rustdag des Heeren* (p. 158). De afgevaardigden van Middelburg waren van mening dat dit verbod strikt gehandhaafde diende te worden. Vlissingen en Veere deelden die mening (p. 159).

Bron: N.C. Lambrechtsen van Ritthem, Beknopte geschiedenis van de Middelburgsche rethorijderskamer 'Het Bloemken Jesse', *Verhandelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leyden*, eerste serie 3, 1 (1819), 119-175.

1649 / 1649 - 1662

Het gilde reorganiseert zich: Samuel Bollaert, de factor van 'Het Bloemken Jesse', begint met het bijhouden van een prijsvragenboek. Er is van hem ook een gedichtenbundel bekend en een handschrift met opdrachten en gedichten van de Middelburgse rederijderskamer Het Bloemken Jesse.

Bron: Repertorium Rederijders in de [DBNL](#).

1649-1662

Dit is het prijsvragenboek gevuld met gedichten vervaardigd door de leden van de rederijderskamer 'Het Bloemken Jesse'. Het manuscript telt ca. 150 folia. Over de jaren 1651 en 1652 staan er geen gedichten vermeld.

Bron 01: Repertorium Rederijders in de [DBNL](#).

Bron 02: KZGW, [Hs. 6412](#).

1665 lening

Opnieuw zijn er geldproblemen: er kwam een tweede hypotheek van 2000 gulden tegen 4 %. Zie ook 1639 en 1678.

Bron: Repertorium Rederijders in de [DBNL](#).

1667

Deze penning is een erepenning van het Middelburgse rederijdersgilde Het Bloemken Jesse. Het gaat om een eenmalige uitgifte, geschonken op 17 september 1667 aan Jacob Peckius bij zijn benoeming tot Opperprins.

Voorzijde: een toneel (?) met decor. Volgens De Man stelde het in ieder geval niet de Rethorijderskamer voor. De tekst van het omschrift luidt: D' H^r Mr Iaco^s Peckivs, Opp^r Prins, Ph^p D' Wael, Prins.

Keerzijde: de bekende boom van Jesse. De tekst van het omschrift luidt: AR^t Roggeveen Boeckh. Roel^t Adolfs OV^t PRS^t.

NB Gezien de gordijnen en de plankenvloer hebben we hier te maken met een toneeldecor. Misschien werkte de kamer er zelf mee. Andere gildepenningen zijn van de jaren 1592, 1642 en een niet overgeleverde ovale penning.

Bron 01: KZGW, inv. nr. GM0885. Zie [Collectie online](#).

Bron 02: M.G.A. de Man, 'De voormalige Middelburgsche rederijderskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk "In minnen groeyende" en hare gildepenningen, *Jaarboek van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, Amsterdam 1917, IV, 16-19.

1668-1699

Boudaen Courten schrijft zijn bundel *Poesy*.

Bron 01: HUA, Archief Familie des Tombes (toegang 26): [inv.nrs. 1097 en 1098](#) met de originele manuscripten.

Bron 02: [Blog 23](#): Pallas Athene.

Bron 03: Webpagina [Boudaen Courten](#).

1669

Een compleet overzicht van de gebeurtenissen tussen de abdicatie van Karel de Vijfde en de moord op Willem de Zwijger geeft [De verkrachte Belgica](#) van Arent Roggeveen. Het vertoont de rampen die Nederland troffen 't Sedert den 25. October 1555. tot den 10. July 1584. daer aan volgende'. Het is duidelijk dat toen niet iederéén aan de eenheid van tijd hechte. Deze tekst toont duidelijk de bedoeling van historiespelen: de herinnering aan het verzet tegen de brute Spaanse overheerser levend te houden. Roggeveen ziet de wreedheid van de Spanjaarden als straf voor de weelde waarin Nederland leefde aan het eind van de regering van Karel de Vijfde. Dit toneelstuk is een bewerking van een historisch treurspel van Samuel Bollaert uit 1666 dat diverse malen 'op 't edel Reden-hof binnen Middelburgh' was opgevoerd.

Bron 01: <https://neerlandistiek.nl/2016/10/op-de-grens-van-literatuur-en-geschiedschrijving/>

Bron 02: <https://www.let.leidenuniv.nl/Dutch/Ceneton/RoggeveenBelgica1669.html> voor de tekst van het toneelstuk.

Bron 03: Meertens P.J., *Letterkundig leven in Zeeland in de zestiende en de eerste helft der zeventiende eeuw*, Amsterdam 1943, 87-88.

1669

Op de gevel van het achterhuis van de Rethoriekkamer was een blazoen met de naam Slijnggerrecht eronder. Het zou hier gaan om de Middelburgse rederijker Jan Pietersen Slingertrecht. (zie ook 1681).

Bron: : M.G.A. de Man, 'De voormalige Middelburgsche rederijkerskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk "In minnen groeyende" en hare gildepenningen, *Jaarboek van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, Amsterdam 1917, IV, 39.

1672

Vlissingen wedstrijd: initiatief De Blaeu Acoleye, kaart 1 december, wedstrijd 31 december. **Deelnemers: Middelburg, Veere** **Publicatie:** *Ne'erlandts vallende oorsaeck, en hulpmiddelen tot desselfs her-stel. Aengewesen in verscheyde antwoorden: op de vrage Waerom kreeg Nederlant in dit jaer sulken krack? (...)*. Gedrukt te Middelburg, by H. Smidt, boekverkoper op de Wal [1673].

Bron: Meertens P.J., *Letterkundig leven in Zeeland in de zestiende en de eerste helft der zeventiende eeuw*, Amsterdam 1943, 97.

1673

24 januari 1673: Plakkaat der Staten van Zeeland waarin de Magistraten en Ambachtsheren wordt opgedragen om niet toe te laten 'eenige Comoediën, Batement- en Rethorijk-Spelen'.

Bron: N.C. Lambrechtsen van Ritthem, Beknopte geschiedenis van de Middelburgsche rethorijkkamer 'Het Bloemken Jesse', *Verhandelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leyden*, eerste serie 3, 1 (1819), 159-160.

1676

1 februari 1676: de notulen van de stad vermelden een verbod aan de Rethorijkkamer van Middelburg om nog enige komedie of anderszins te spelen. Op 22 april krijgen ze echter toch toestemming van de magistraat voor het oprichten en houden van een loterij.

Bron 01: Zeeuws Archief Middelburg, inv.nr. 850 'Register der voornaamste resolutiën van Weth en Raadt der stad Middelburch', 1569-1740. 3 delen, deel 1, folio 133 recto.

Bron 02: Lambrechtsen van Ritthem, N.C., 'Beknopte Geschiedenis van de Middelburgsche Rethorijkkamer Het Bloemken Jesse'. In: *Verhandelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leyden*, derde deel, eerste stuk, Leiden 1819, p. 160.

Bron 03: Meertens P.J., *Letterkundig leven in Zeeland in de zestiende en de eerste helft der zeventiende eeuw*, Amsterdam 1943, 86.

1678

Er zijn nog steeds geldproblemen: deze keer worden er 1500 carolusguldens opgenomen. Zie ook 1639 en 1665.

Bron: Repertorium Rederijkers in de [DBNL](#).

1679

In verband met de slechte financiële toestand van de rederijkers kreeg het gilde op 22 april 1679 toestemming van het stadsbestuur om een loterij te houden.

Bron 01: M.G.A. de Man, 'De voormalige Middelburgsche rederijderskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk "In minnen groeyende" en hare gildepenningen, *Jaarboek van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, Amsterdam 1917, IV, 26-27.

Bron 02: Lambrechtsen van Ritthem, N.C., 'Beknopte Geschiedenis van de Middelburgsche Rethorijkkamer Het Bloemken Jesse'. In: *Verhandelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leyden*, derde deel, eerste stuk, Leiden 1819, p. 160

1679

Katwijk aan de Rijn: Vragen beantwoorden van de 'Koornairen' (2e Pinksterdag 1679).

Deelnemers: **Middelburg** (Het Bloemken Jesse) – Schipluiden (De Rosemareyn) – Warmond (De Roode Madelieven) – Wassenaar (De Witte Roosen) – Noordwijk (De Lely onder de doornen) – Hazerswoude (De Haselenboom) – Bergschenhoek (De Willigebloem), Katwijk op Zee (De Kempenbloem).

Publicatie 1679: *Korenaers pincxter-feest, waer op alle vrye en onvrye reeden-kamers zyn ontbouden*, Leiden, gedrukt bij Johannes Kellenaer 1679.

NB De Middelburgers waren de enige Zeeuwse kamer die meedeed. Zij keerden huiswaarts met prijzen voor het lied en het zingen en met die van het verst komen.

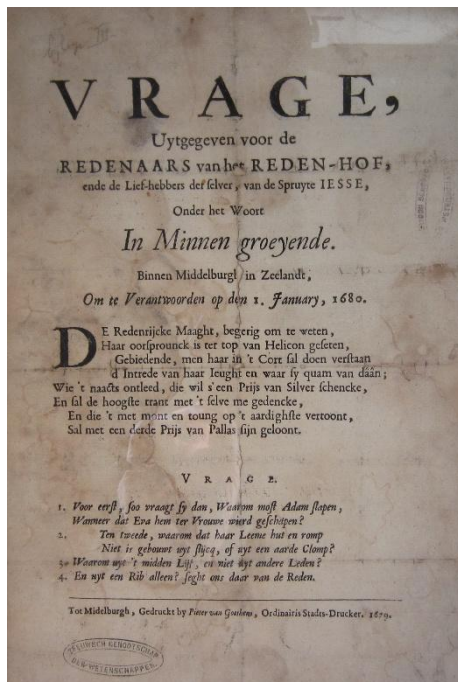
Bron 01: Bibliotheca Belgica, Première série. Tome XXI, PINCXTER-FEEST, nr. P. 47. (zoeken op alfabet van de titels).

Bron 02: Short Title Catalogue Netherlands ([STCN](#)).

Bron 03: Exemplaar: Den Haag KB nationale bibliotheek: 766 C 77.

Bron 04: [Korenaers pincxter-feest](#)

1679

1680

Vraag eind 1679 voor de gildeleden om te beantwoorden op 1 januari 1680. De kwesties die in december worden opgegeven, draaien om de vraag hoe het precies zit met de oorsprong van de 'Redenrijcke Maaght' en met de schepping van Eva. De vraag werd gedrukt verspreid. De drukker was de stadsdrukker Pieter van Goethem. Het antwoord verschijnt eveneens in

druk met de datum 1 januari 1680. Jacob Willemsz. behaalde de eerste en de vierde prijs, J. Halibertus de tweede prijs en R. Schrijver de derde prijs.

Bron 01: ZB, KZGW Kluis PLA 57 A 27.

Bron 02: M.G.A. de Man, 'De voormalige Middelburgsche rederijderskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk "In minnen groeyende" en hare gildepenningen, *Jaarboek van het Koninklijk Nederlandsch Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, Amsterdam 1917, IV, 40.

1680

Publicatie: *Nieuw-Jaersgift Aen Mittels Reden-hof, op de geestige Vragen van Pallas, voorgesteld en door de Redenaers en Lief-hebbers van de Spruyte Jesse, Onder 't Woord In Minnen Groeyende, Beantwoort binnen Middelburg in Zeeland, den 1 Jan. 1680*. Middelburg 1680, Gedrukt by *Johannes Meertens*, Boeckdrucker woonende in de Gist-straet, in de Globe, 1680.

Bron 01: Exemplaren: ZB (collectie KZGW) KLUIS 1111 A 33; UBG 'EP'EP E 17.

Bron 02: Meertens, P.J., *Letterkundig leven in Zeeland in de zestiende en de eerste helft der zeventiende eeuw*, (Amsterdam 1943), p. 86 + noot 118.

Bron 03: 'Een brief aan de rhetorijders-kamer te Middelburg, in 1483'. In: *Zeeuwsch Jaarboekje en Middelburgsche Naamwijzer, 1858*, Middelburg 1858, deel II p. 4.

Bron 04: Lambrechtsen van Ritthem, N.C., 'Beknopte Geschiedenis van de Middelburgsche Rethorijkkamer Het Bloemken Jesse'. In: *Verhandelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leyden*, derde deel, eerste stuk, Leiden 1819, p. 161.

1680

Haarlem: Uitwisseling vragen (18 april 1680, De Witte Angieren)

Deelnemers: **Middelburg** (Het Bloemken Jesse)

Bron: HUA 1098 Poesy, 1668-1699.

1681 Reden-hof

De Rethorykkamer was eigendom van de Middelburgse rederijderskamer *Het Bloemken Jesse* tot het pand op 19 februari 1681 bij executie openbaar werd verkocht voor 401 pond Vlaams aan Cornelis Versluis, Anton Colyn, Cornelis Govaerts en Pieter van Goethem. Het gebouw werd dat jaar ingericht als herberg. De opeenvolgende eigenaren tot 1786 staan beschreven in *Zeelands Cronijk Almanach*. In 1786 waren de erven van de wijnkoopman Huibrecht Blommaert in bezit van het pand. Dertig jaar later, in 1816, werd de Reden-hof afgebroken.

NB Onduidelijk is wat er precies is afgebroken in 1816, vermoedelijk alleen het achterhuis. De ruimte rechts van de gang zal bij het voorhuis gehoord hebben, dan wel gemakkelijk bij C12 (zie hieronder) te trekken zijn geweest.

De Rethorykkamer, de Reden-hof, bestond rechts van de lange smalle gang uit een vergaderzaal met vaste banken en kussens. Aan de muur hing een schilderij waarop 36 rederijders waren geschilderd met het onderschrift:

Hendryck Laurys prince in syner leven,
Jacob van Berghe was deken voorwaer,
Doen wert dit paneel gemaect als men heeft geschreven,
Vyftien hondert en een en tnegentig jaer.

NB Het schilderij dateerde dus uit 1591 toen Hendryck Laurys prins was en Jacob van Berghe de deken. De kamer floreerde, want het gezelschap telde toen maar liefst 36 leden. Voor deze kroniek zijn de opeenvolgende eigenaren niet zo van belang, maar misschien levert onderzoek naar deze mensen nadere informatie op over de verschillende ruimtes of bijvoorbeeld over eventuele verbouwingen.

Maar er was meer: aan het eind van de gang was een binnenplaats met een achterhuis dat minder oud was met boven de ingang de naam “Princesael”. Na het beklimmen van enige trappen komt men in een zaal die de gehele breedte van het achterhuis beslaat. Het geheel zag er nieuw uit en had een houten koepelgewelf met daarin twee gebeeldhouwde medaillons: het ene met het wapen van de prins van Oranje met het omschrift *Hony soit qui mal y pense* en het andere met het zinnebeeld van de kamer en het omschrift *In minnen groeiende* met het jaartal 1675.

Boven de schoorsteenmantel was er een afbeelding van Frederik Hendrik met het jaartal 1639. Op de deuren van twee kleine vertrekken waren Juno (godin van het licht en dus leven) en Pallas (Pallas Athene (?): o.a. godin van de wijsheid) geschilderd. Ook op de daklijst (?) was de kamerspreuk te lezen met het jaartal 1675.

NB De functie van de jaartallen is niet duidelijk: in die jaren verkeerde de rederijkerskamer al in financiële problemen en in 1675 was het bestaan ervan zelfs al bijna ten einde. Toch lijkt het erop dat in 1675 het (interieur van het) achterhuis opgeknapt of verbouwd is. De kamerspreuk lijkt tweemaal weergegeven te zijn: eenmaal binnen op het plafond en eenmaal op de daklijst, dus buiten (?). Wellicht was dat de gevelsteen die nog bewaard is gebleven (zie hieronder).

Bron 01: Schotel, G.D.J., *Geschiedenis der Rederijkers in Nederland*, deel 2, Amsterdam 1864, 172-173.

Bron 02: *Zeelands Cronijk Almanach*, Middelburg 1786, 1022-1023, 1026-1028.

De gevels van de Reden-hof

Op de gevel van het achterhuis waren enkele in hardsteen gehouwen wapenschilden: boven de ingang die van Mr. Jacobus Peckius, opperprins, met rechts het schild van Pr. van Goethem en links het blazoen van Slyngerrecht (zie 1669).

Bij de verbouwing of de afbraak van de Retorykkamer is vermoedelijk de gevelsteen vrijgekomen waarop de zinspreuk van de kamer vermeld staat. Beimers geeft de tekst op de steen als volgt weer: *In Minne groey ende*. Op basis van het gotische schrift en de ezelsrug (de punt in de accolade) in de sierboog van de steen dateert Beimers de steen van zeker voor 1550 of vroeger. Als je de steen bekijkt, zie je *minne* met een kleine letter geschreven en de *e* en de *y* zijn niet te zien. Er staat *In minne groo ende*, maar de tweede *o* heeft een streepje in het midden en rechtsboven een punt, dus met enige creativiteit is dit te lezen als *e j*, waardoor er staat *groejende*.

Deze gevelsteen bevindt zich in het pand Klein Vlaanderen 103 te Middelburg en is vermoedelijk afkomstig uit het gebouw van de Rethoriekkamer. (Foto genomen vanaf Streetview).

Van het toenmalige gebouw schijnt alleen bovenstaande gevelsteen bewaard te zijn gebleven.

Bron 01: Schotel, G.D.J., *Geschiedenis der Rederijders in Nederland*, deel 2, Amsterdam 1864, 173.

Bron 02: *Zeelands Cronijk Almanach*, Middelburg 1786, 1022.

Bron 03: J.C. Beimers, 'Walcheren in Woord en Beeld. Een verhuisde gevelsteen; in *De Wete*, 1986, jrg. 15, nr. 1., 20-23, 22.

Bron 02: Man, M.G.A. de, 'De voormalige Middelburgsche rederijderskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk In minnen groeyende, en hare gildepenningen', *Jaarboek van het Kon. Ned. Genootschap voor Munt- en Penningkunde* (1917), 1-40,

De locatie van de Reden-hof

Volgens de almanak was de locatie in 1786 te vinden en te betreden "In een Huis, agter in een Gang, op de Markt of liever in het verlengde van de Noordstraat, over het Stadhuis". Dat 'Huis' was een herberg met de naam 'De Rethorie-Kamer'. In het stedelijk register van Middelburg (het derde wijkregister) luidde de omschrijving *Proserie de Kamer van Rhetorica*. Een verklaring voor *proserie* is niet gevonden.

Marie de Man schrijft dat de toegang tot de rederijderskamer aan de marktzijde was via een lange nauwe gang afgesloten door een deur. Die deur zou zich bevinden tussen de percelen C12 en C13. Beimers wijst erop dat het in Middelburg de gewoonte was om dergelijke toegangen een eigen nummer te geven. Hij komt dan ook met de volgende conclusie: perceel C10 is van de slagerij Van Os met aan de linkerzijde de sigarenhandel van eigenaar Quist met nummer C11. Links daarvan is C12 (eigenaar onzeker), vervolgens is er de deur die naar de lange gang leidt met het nummer C13, op de foto dus direct links van de luifel. Links daarvan bevindt zich dan C14, de fothandel van Cornelis Henning. Het achterhuis liep trouwens door tot in de tuin van slagerij Van Os, dus liep het waarschijnlijk in zijn geheel achter de sigarenhandel langs.

Duidelijk zichtbaar op de ruit van het bovenlicht is het nummer van kadastraal perceel C12 beklemd tussen fothandel C14 en sigarenhandel C11. De rode pijl op de vlaggenmast wijst naar de ingang van de voormalige rethorykkamer (C13) achter de schutting.

(Foto: ZA, Zelandia Illustrata 299-3618, foto 1924, repetitie voor een openluchtspel, eigendom KZGW.)

Links: ZA, *Zelandia Illustrata* 295-401, kopergravure uit 1859-1862!
(Eigendom KZGW, fragment).
Boven: ZA, *Zelandia Illustrata* 295-2443, foto ca. 1900.
(Eigendom KZGW, fragment).
Op beide afbeeldingen is C13 duidelijk te zien.

Bron 01: *Zeelands Cronijk Almanach*, Middelburg 1786, 1020-1021.

Bron 02: Man, M.G.A. de, 'De voormalige Middelburgsche rederijkerskamer het Bloemken Jesse onder de kenspreuk In minnen groeyende, en hare gildepenningen', *Jaarboek van het Kon. Ned. Genootschap voor Munt- en Penningkunde* (1917), 1-40, 19-20.

Bron 03: J.C. Beimers, 'Walcheren in Woord en Beeld. Een verhuisde gevelsteen; in *De Wete*, 1986, jrg. 15, nr. 1., 20-23.

1684

Bleiswijk: Vraag beantwoorden (4 september)

Deelnemers: Schipluiden (Het Rosmareyn) – Maasland (De Olijfbom) – Noordwijk (Lely onder de Doornen) – Overschie (De Negen Roode Rooseknoppen) – Leidschendam (De Olijftack) – De Lier (De Hoffbloem) – Hoogeveen (De Veenbloem) – Kethel (De Sonnebloem) – Benthuizen (Huysloocksbloem) – Bergschenhoek (De Wilgenbloem) – Berkel (De Berckenboom) – **Goes** (De Nardusbloem) – Haarlem (De Witte Angieren, De Wijngaertranck).

Uitgenodigd: Zegwaard – Rijswijk (2x) – Katwijk (2x) – 's-Gravenhage – Schoonhoven – Monster – Amsterdam – Haastrecht – Hazerswoude – Rijnsburg – Rotterdam – Gouda – Delft – Wateringen – Honselersdijk – Voorschoten – Wassenaar – Maassluis – Beverwijk – Leiden – Oegstgeest – **Vlissingen** (De Blaeu Acolye) – Hoorn (2x) – **Middelburg** (Het Bloemken Jesse) – Sassenheim – Waddinxveen – 's-Hertogenbosch – Dordrecht – Schiedam – Geervliet – Gorinchem – **Veere** (De Witte Lely) – **Sluis** (De Distelbloem) – 's-Graveland – Alkmaar – Warmond – Loosduinen – Naaldwijk – Vlaardingingen – Leiderdorp – Stompwijk – Pijnakker – Voorburg – Scheveningen – Nootdorp – Zevenhuizen – Westerhey (= Ter Heide) – Zandvoort

Bron 01: *Appollus-Lusthof. Ofte Beroep tot Bleiswijk, Vande Broeders van den Dubbelt Geelen Hoff-Bloem, onder 't Woordt: Wijckt Ontrouw. (...)* Tot Delft / Gedrukt by Cornelis Blommesteyn, (Ordinaris Drucker van de Maeght Rethorika) in de Kromstraetsteeg / in Door Druck Geleert, 1684, ff. A1- A[4].

Bron 02: Boheemen, F.C. van, en Th.C.J. van der Heijden, *Met minnen versaemt. De Hollandse rederijkers vanaf de middeleeuwen tot het begin van de achttiende eeuw. Bronnen en bronnenstudies*. Delft 1999, 354-355.

NB Middelburg is niet gegaan.

Niet overgeleverde gildepennyng

Er zou ook nog een zilver vergulde ovale pennyng hebben bestaan, die de rederijkers aan een lint op de borst droegen. Hij werd met name gedragen bij plechtige gelegenheden, zoals blijde inkomsten, processies, jubilea en dergelijke. De afbeelding erop van Jesse was dezelfde als bij de eerder beschreven pennyngs uit 1592, 1642 en 1667. Het omschrift luidde: *Het Bloemken de Spruite Jesse: In Minnen groeiende*. Van deze munt is kennelijk geen exemplaar bewaard gebleven. Wellicht dateert hij uit de tijd van voor de oudste pennyng uit 1592, omdat het dragen van deze pennyng van belang was voor plechtige en officiële gelegenheden.

Bron: *Zeelands Cronijk Almanach*, Middelburg 1786, 1031-1032.

EINDE

Jan van Loo, april 2026.